# Lausunto valtioneuvoston tasa-arvopoliittisesta selonteosta (VNS 5/2022 vp)

*Miesjärjestöjen keskusliitto MJKL kiittää eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa lausuntopyynnöstä ja asiantuntijamme kuulemisesta 29.11.2022.*

Selonteon Johdanto-osassa todetaan, että Suomi pyrkii tasa-arvon kärkimaaksi. Lisäksi luvussa 1 asetetaan tavoitteeksi, että Suomi on kaikessa toiminnassaan tasa-arvoinen ja sukupuolisyrjinnästä vapaa yhteiskunta. Nämä tavoitteet eivät voi toteutua niin kauan, kun itse tasa-arvoselonteko ei ole tasa-arvoinen eikä sukupuolisyrjinnästä vapaa.

Selonteko antaa kuvan siitä, että naisten ja erilaisten vähemmistöjen kysymyksiin on paneuduttu huolellisesti. Hyvä, että näin on tehty. Sen sijaan miesnäkökulman huomioiminen on varsin ohutta. Tämä näkyy muun muassa siinä, että keskeisimmät mieserityiset tasa-arvohaasteet on jätetty selonteossa kokonaan käsittelemättä. Lisäksi, jos jossakin kohdassa miesnäkökulmaa pohditaan, on ymmärrys miesten kokemuksista, tarpeista ja asianmukaisista keinoista asiantilan korjaamiseksi varsin ohutta.

Usein todetaan yleisesti, että koskevathan kaikki käsitellyt kohdat myös miehiä. Kyllä, selonteossa käsitellään lukuisia kaikkia koskevia asiakokonaisuuksia, mutta koska niiden taustat ja vaikutukset on pääosin punnittu nais- ja vähemmistönäkökulmaan nojaten, jäävät tavoitteet ja vaikutukset useimmiten miesten osalta puutteellisiksi ja vähäisiksi.

Miesnäkökulman vähäisyys tai ohittaminen tuskin on tarkoituksenmukaista. Ongelma ydin lienee siinä, ettei dokumentin rakentajilla ole ollut käytössään riittävää erityisymmärrystä tai tutkimustulkintaosaamista miehiin liittyen, ja ehkä osin myös siinä, että dokumentin laatijat ovat valtavirtaisesti nais- ja vähemmistöproblematiikan ammattilaisia. Naisia ja miehiä on suurin piirtein yhtä paljon ja heillä on yhteisiä ja sukupuolelle erityisiä haasteita. Ne tulisi käsitellä selonteossa symmetrisesti asettamatta sukupuolia enemmän tai vähemmän apua ja tukea tarvitsevaan asemaan.

Selonteko on epätasa-arvoinen ja miehiä syrjivä muun muassa seuraavilta osin:

- Selonteossa ei lainkaan puututa ilmeiseen tasa-arvodilemmaan: tasa-arvolain 1 § ei ole tasa-arvoinen. Tämä ydinepäkohta vesittää selonteon tarkoituksen ja ohjaa asioiden käsittelyä epätasa-arvoisesti. Niin kutsuttu maalaisjärki sanoisi, että lain ensimmäisessä pykälässä ei tulisi asettaa sukupuolia eriarvoiseen asemaan, kuten nyt tehdään. Tasa-arvolaki kieltää välittömän ja välillisen syrjinnän, mutta tekee niin itse ensimmäisessä pykälässä. Tasa-arvoisena pykälä kuuluisi seuraavasti: ”Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa.”
- Selonteossa ei myöskään puututa toiseen lainsäädännölliseen ongelmaan; miesjärjestöt eivät saa hakea lakiperustaisesti valtiolta rahoitusta, mutta naisjärjestöt saavat. Avustusta myöntävä viranomainen ei käsittele miesjärjestöjen hakemuksia, koska rahoitus on tarkoitettu vain naisjärjestöille. Tämä sukupuoleen perustuva vakava, valtioperustainen syrjintä on vastoin selonteon punaista lankaa siinä, ettei ketään aseteta sukupuolensa perusteella huonompaan asemaan.
- Miesten useimmiten esille nostamia tasa-arvo-ongelmia ei selonteossa käsitellä. Niistä selvästi yleisin, eli epätasa-arvon kokemukset vanhemmuudessa sekä ero- ja huoltajuuskriiseissä, sivuutetaan täysin. Tämä on sukupuoleen perustuvaa syrjintää; miesten tarpeet ja kokemukset

ohitetaan, vaikka niitä on tuotu laaja-alaisesti sekä viranomaisten että lainsäätäjien tietoon. Selonteosta puuttuvat mm. seuraavat tavoitekirjaukset:
    - Ammattilaisille ja viranomaisille on tarjolla perus- ja täydennyskoulutusta isyyden merkityksestä perheiden hyvinvoinnille, ja tukipalveluja sekä alkavaan isyyteen että isyyden eri kriiseihin on kattavasti tarjolla.
    - Yhteishuoltajuus ja vuoroasuminen on oletusarvoinen ratkaisu erotilanteessa, ja tuet, etuudet ja kulut jaetaan tasavertaisesti vanhempien henkilökohtaisiin tuloihin suhteutettuina.
- Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalojen mieserityisten ongelmien osalta keskitytään puhumaan miesten eriarvoisuudesta suhteessa toisiinsa tai miestapaisuuden vahingollisista piirteistä. Tämä alleviivaa sitä, ettei dokumentin laatijoilla ole ollut käytettävistään tarvittavaa ymmärrystä miehille tyypillisistä tarpeista tai miesten kokemistavoista. Mainituilla aloilla tarvittaisi nykyistä vankempaa mieserityistä osaamista ylipäätään miesten asianmukaiseksi auttamiseksi ja myös miesten saamiseksi mukaan tuen piiriin. Tämä on mahdollista alan peruskoulutuksen ja toimintarakenteiden kehittämisellä. Nyt selonteosta tulee kuva, että miesten itsensä tulisi muuttua, jotta heidän ongelmansa soveltuisivat alojen tarjoamaan tukeen. Päinvastoin yhteiskunnallinen tuki tulisi rakentaa niin, että se tarjoaa apua ihmisille sellaisina kuin he ovat. Miehiäkin tulisi kunnioittaa ja kuunnella avuntarvitsijoina ja arvokkaina ihmisinä. Selonteosta puuttuvat mm. seuraavat tavoitekirjaukset:
    - Naiset ja miehet huomioidaan tasavertaisesti viranomaistyössä ja sukupuolivaikutusten arviointi on valtavirtaistettu.
    - Sukupuolierityinen hyvinvointiosaaminen on pysyvä osa alan peruskoulutusta.
- Kasvavaan ongelmaan liittyen poikien ja nuorten miesten syrjäytymiseen puututaan selonteossa pääosin vain mainintana. Ongelmakasvun todellisia syitä ei juurikaan ymmärretä ja esimerkiksi koulumenestysongelmien osalta mainitaan vain, että kasvavaa eroa tyttöjen menestykseen voi selittää poikien heikompi lukutaito ja erot oppimista tukevissa asenteissa. Nämä ovat molemmat asiantiloja, joihin voitaisi puuttua, jos nykyistä opetuspedagogiikkaa ja -rakenteita kehitettäisi. Tarvittavaa osaamista maastamme löytyy ja lisäksi käytössä on esimerkkejä muista maista, joissa ongelmaa ei esiinny. Selonteossa esitetään, että vuonna 2021 laajennettu oppivelvollisuus tukisi poikien koulumenestystä. Sen suhteen ei vielä ole käytössä tutkimustietoa, mutta pääosin poikien ongelmat juontavat paljon varhaisempaan vaiheeseen ja tuki tulisi keskittää sinne – muutoin ongelmat syvenevät hyvinkin vaikeiksi korjata siinä vaiheessa, kun oppivelvollisuusuudistukseen liittyvä ikä saavutetaan. Juurtuva muutos saadaan aikaiseksi, kun poikien erityispiirteitä ymmärretään ja myös heidän oppimistaan tukevia rakenteita kehitetään. Selonteosta puuttuvat mm. seuraavat tavoitekirjaukset:
    - Poikien ja tyttöjen koulutuserot ovat kaventuneet, ja rakenteellisesti huolehditaan siitä, ettei eroja enää juurikaan pääse syntymään.
    - Poikia tukevat opetuspedagogiset elementit on analysoitu ja integroitu alan rakenteisiin.
- Selonteon kappaleessa 2 puhutaan väkivallasta, ja tavoitteeksi asetetaan, että Suomessa jokainen voi elää ilman väkivaltaa. Tämä on varsin tärkeätä. Kuitenkaan selonteossa ei lainkaan nosteta esille koetun väkivallan mieserityisiä ongelmia, vaikka miehet ovat suurin ryhmä väkivaltaa kokeneissa, ja vaikka vihapuhetta, vihaa ja maalittamista kohdistuu yhtä lailla myös miehiin. Tämän ymmärryksen tulisi olla yksi osa sukupuolistunutta väkivaltaa torjuvassa tavoiteasettelussa muiden tärkeiden osa-alueiden ohella. Lisäksi selonteossa väkivaltaa lähestytään enemmänkin poliittisesta näkökulmasta. Väkivallan vähenemisen

kannalta olisi mielekkäämpää tukeutua etupainotteisesti alan ammattilaisten (eli niiden, jotka ammatikseen kohtaavat väkivaltaa käyttäneitä ja väkivaltaa kokeneita) ymmärrykseen väkivaltailmiöstä, sen eri muodoista ja toimivista keinoista muutoksen aikaansaamiseksi.

- Tuoreen tasa-arvovaltuutetun kertomuksen mukaan työhönottosyrjintää koskevista yhteydenotoista puolet tai enemmän tulee miehiltä. Tämä tulisi todeta myös selonteossa lisäyksellä tarpeellisten toimenpiteiden käynnistämisestä taustasyiden tutkimiseksi ja ongelman korjaamiseksi.
- Muun muassa varhaiskasvatukseen ja peruskouluun liittyen selonteossa nostetaan esille tasa-arvokoulutuksen tärkeyttä. Lähtökohtaisesti tämä olisi hyvä asia, mutta ongelmaksi muodostuu se, että nykyinen koulutus keskittyy vain nais- ja vähemmistöosaamiseen. Kun koulutuksesta puuttuu pääosa mieserityisestä osaamisesta, toisinnetaan koulutuksen välityksellä epätasa-arvoistumista varhaiskasvatus- ja peruskoulurakenteissa. Mieserityistäkin osaamista on maassamme tarjolla ja se tulisi ottaa mukaan osaksi tasa-arvokoulutuksen perusteita.

Tasa-arvon perusteita Suomessa kehitettäessä mainitaan usein ne kansainväliset sopimukset, joihin Suomi on sitoutunut. Olennaista on samalla ymmärtää ja huomioida, että kansainvälisten sopimusten kuvaamat tilanteet voivat olla Suomessa varsin toisenlaiset. Tästä syystä Suomea koskevien toimien taustalla tulee ensisijaisesti olla ymmärrys nimenomaan Suomen tilanteesta. Samalla on olennaista ja kohtuullista, että Suomi vaikuttaa Euroopan unionissa ja muussa kansainvälisessä toimintaympäristössä niin, että mies- ja naiserityiset tasa-arvokysymykset huomioidaan yhdenvertaisesti (toisin kuin nyt selonteossa tehdään). Tätä viestiä kansainvälinen yhteisö esimerkillisestä tasa-arvopolitiikasta tarvitsee.

Valtioneuvoston esitys tasa-arvoselonteoksi tai tulevaisuuden tasa-arvotyön suuntaviivoiksi on yhden näkökulmakokonaisuuden varaan rakentunut, erityisesti poliittinen kannanotto. Koska se ei huomioi muita yhtä lailla merkityksellisiä ja perusteltuja tilannekuvia, ja koska se toisintaa niitä keinoja, joista monet ovat lisänneet vastakkainasettelua erityisesti miesten ja naisten välillä, on oletettavaa, ettei tasa-arvotyö kykene uusiutumaan Suomessa lähivuosina. Tämä johtaa siihen, että tavoite siitä, että Suomi olisi joskus tasa-arvon kärkimaa, loittonee.

*Helsingissä 29.11.2922*

***Miesjärjestöjen keskusliitto ry***